

## ՏՆԱՆԿԻ ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ

Պետին գիւղի աղքատներից մինն էր ինքն էլ համոզուել էր որ այդպէս է, որովհետեւ Աստծու իրան օրը աշխատելով չարչարուում էր, որ աղքատների շարքից դուրս պրծնի, չէր լինում, տարուայ վերջը մէկէլ տեսնում էր տաշտը դարդակ: Գիւղամէջում մշակութեանն հր տեսակն ասես անում էր, որ գոնէ դաւակնների ցամաք հացը անպակաս լինի, չէր յաջողում: Վերջը գգիր էլ դառաւ, փայտը ձեռին թաղի շներին բաւական հաչացրեց, դարձեալ մնաց խեղճ, խախալի գլուխը բան չընկաւ:

Պետուն ասում էին «արդարասէր», և դա տնադի համար չէր. նրա սիրտը սիրուն փափագներով լիքն էր, բայց որովհետեւ նաչարը ոչ հող ունէր և ոչ փող, գիւղամէջում թէկուզ նրա խօսքը, թէկուզ իմերէթու աքաւիժն: Երեխէք շատ ունէր. Աստծու այդ օրհնութիւնը դառել էր նրա գլխին պատիժ. իրար ետնից մեծանում էին, ոչ հազցնելու հնար ունէր, ոչ կերակրելու, միս... ոչ կարգացնել տալու: Մինչև վիզը պարտքում թաղուած էր. ունից մի ձու էր փոխ կալել, դառել էին ձուտեր թխարկաններ: Պարտքատէրերը բազէի պէս գըլխով պտոյտ պտոյտ էին անում ու ամեն ընկալ մի բան պոկում: Ով առաւօտանց շուտ տեսնում էր, Պետին նրա մշակն էր. ինչի ասես բանացնում էին իրանց փողի շահում. այդքան ցաւ ու կրակ կար մէջքին բարձած, խեղճը սիրտ չունէր թէ գլուխը ըրրի:

Միառաւօտ երբ երեսով ջուր էր տոնել և փէշով սրբում էր, հառաչելով կնկանն ասեց.

—Եղսօ, այս ինչ գէշ աստղի տակ եմ ծնուել. ողջ տարին միալար աշխատում եմ, պարտքի շահը չի լրանում: Պարտքատէրերիս ձեռից հար փախչեմ. հոգէսու հրեշտակի պէս թիկունքէս պոկ չեն գալիս:

—Այ մարդ, թէ իմ խորհուրդն ես հարցնում, եկ ճամբէդ փոխի. արդարութեան ու խղճի ետնից վազելը երեխանցս տունը քան-



դեց. արդարասէր մարդի բան չի այս աշխարհում ապրելը:

— Ճշմարիտ ես ասում. Եղսօ, անուշով լինելը ինձ այս օրն է գցել. ինչո՞ւ ես էլ ուրիշների պէս երես պոկող, անամօթ չեմ... Եթէ, թէ ձեռքս իրաւունք կ'լինի, ես գիտեմ թէ մեր գիւղը ինչպէս կը բարեկարգեմ: Անիրաւ հարուստների քթին կը խփեմ, որ վատ ճանապարհը փոխեն, չքաւոր անմեղ մարդկանց հանգիստ թողեն: Նրանց ստիպելով ժամի կողքին մի ուսումնարան բաց կանեմ, որ գիւղի երեխանց շարքում իմո՞նքըն էլ կարդան, աշխարհից բան հասկանան:

— Այ մարդ, միամիտ խօսելդ թող. այդ տեսակ բաներ երազում կտեսնես, բայց այս իրական աշխարհում. ամենևին ոչ. Լսիր, այսօրուայ ցաւը քաշենք. տաշտը դարդակ է. երեխէքս հրէս կը դարթնեն, հաց կուզեն: Քանի որ պարտքատէրի երես չես տեսել, շտապիր գնա ջաղացների ձորը, երկու խան ալիւր փոխ ուզիր, բեր: Էլի Աստուած չարչարուողին է պարտական, պարապ խօսելով տաշտը հաց չի մտնիլ:

— Լաւ ես ասում, Եղսօ, բանի վաղ է, գնամ, ասեց Պետին ու ծոծրակը քորելով լւիկ ոտները փոխեց. վախեց ուղիղ ճանապարհը թողած պատերի տակի կածանով շտապեց դէպի ձորը. որտեղից ջաղացի աղմուկն ու չխկոցը լսում էր: Զաղացին չմօտեցած երկիւղը Պետու սիրտը պատեց:

Վայ թէ պարտատէրերիս մէկին այստեղ պատահեմ, ո՞նց ազատուեմ նրա ձեռից. կամ վայ թէ ջաղացպանը դնչիս մտիկ չանի, ալիւր չտայ, ի՞նչ երեսով կնկանս երեւամ:

Այս մտածմունքի վրայ նրա ոտները ծանրացաւ. էլ սիրտը չտուեց առաջ գնալ, քաշուեց ջաղացի առուի ափը, մեծ ընկուզի ծառի տակը տխուր նստեց. հոգսերից տարուբերւում էին սիրտն ու գլուխը. մաշ ընկած գտակը վերցրեց, կողքի քարին դրեց, ձեռով ճակատը շփելով կանչեց.

— Ո՞ւր ես, այ անձար մարդի Աստուած, քեզ հրտեղ գտնեմ, որ թեժ ցաւերս միառմի պատմեմ: Ափսոս չի՞ այս սիրուն աշխարհը, որ խաբեբանների ու յափշտակողների ձեռին ես թողել: Մինչև Թրբ ես ու ինձպէսները այս դժոխքում անմխիթար խաշուեմք: Բն մի անգամ երեսդ մեզ ցոյց չես տալու, այ արդարասէրի Աստուած: Այսպէս ինքն իրան խօսելով, վշտերը քամուն տալով Պետին թիկն էր տուել բարին ու գդակը գլխատակ դրած մտածում: Մէկ էլ յանկարծ տեսաւ յոգնած աչքերը փակուած, քնի սիրուն աշխարհն ընկած: Այն, ինչքան քաղցր թուաց այս անգամ նրան քնի աշխարհը. պարտատէրերից երկիւղ չունէր, սկսեցին համարձակ դէս ու



դէն նայել, ամեն տեղ սարք ու կարք, արդարութիւն, գեղեցկութիւն: Արդարասէր Պետին լուռ չհամբերեց, սրտախորով գոչեց.

— Երանի, հազար երանի այստեղ ապրողներին. փառք, անվերջ փառք այստեղի Աստծուն:

Այս խօսքերը անցնող մարդը լսեց. Պետու վրայ գթաշարժութիւնով ասեց.

— Միամիտ կաց, մօյ հողեղէն, թէ հառաչանքդ անկեղծ է, մեր աստուածը բեղ կողորմի: Գնա առաջ ահա, ժողովրդի մէջ Արդարադատը ման է գալիս. մօտեցիր համարձակ քու կարիքն ասա:

— Երկինքը քեզ օրհնի. կարեկից մարդ. ես հէնց Նրան էի փնտռում: Ասեց Պետին ու առանց մի րոպէ կանգնելու վազեց ժողովրդի խոնուած կողմը, բազմութեան մէջ նկատեց մի փառահեղ ծերունի, մատը բարձր բռնած խօսում խրատում էր: Գտակը վերցրած, երկիւղած սրտով առաջը չոքեց ու բերանը աղատով բաց արեց.

— Բու ողորմութեանը մեռնեմ, Արդարադատ Աստուած. քու կարօտը քաշելէն հոգիս թռել է, ձեռ մեկնիր անճար Պետու. ցաւերս սարերից ծանրացել են. էլ կարում չեմ տանել: Բու ստեղծածն եմ. լաւ գիտես թէ ի՞նչ մաքուր սիրտ ունիմ, մեր գիւղի զօրեղներն ու հարուստները կեանքս խաւարացրել են, զաւակներիս չոր հացի կարօտ թողել: Ա՛րբ, ինձ օրհնիր. քու խօսքով պարտքերից թափուեմ, հոգսերից ազատուեմ, որ ետոյ սրտիս փափաքները կատարելով հարեանին, հասարակութեան պէտք դամ:

Աստուած փառահեղ դէմքը Պետու կողմը դարձրեց ու խօսեց.

— Բու արդարասիրութիւնը ինձ վաղուց է յայտնի, Պետի, վերկաց, մի՛ արտասուիլ. այսօրից վերջացան քու նեղութիւնները: Արի ողորմած ձեռս գլխիդ դնեմ. իմ հովանու տակ կուսնաս այն ամենը. ինչ որ սրտով փափագում ես:

Պետին երկրպագելով Աստծուն վերկացաւ ու հանգստացած սրտով ճանապարհ ընկաւ դէպ իւր տուն:

Դեռ կիսաճամբի Պետին նկատեց, որ իւր վիճակի մէջ փոփոխութիւն է առաջ գալիս: Հին հագուստը չկար. նրա տեղ նորը շխշխում, պլպլում էր. ցնծագին ձեռը գրպանը տարաւ, մատները արծաթի ոսկու փողերի դիպան ու զնգզնագային: — Ա՛յ բեղ բաղդ, բացականչեց Պետին և ուրախ տրամադրութեան մէջ լուռ հասաւ տան շէմքը, որ կնկանը զարմացնի թէ երկու խան ալիւրի փոխարէն ինչքան ոսկիներ է



բերում. ինքը մնաց զարմացած. երբ տան սրահում տեսաւ ջուաճներ ալիւրով լիք իրար վրայ դարսած: Աստծու օրհնութիւնը Եղսոյին էլ հասել էր, նոր հագուստներով զարդարուած սպասում էր. ընկաւ մարդու վզով ու թնք բռնած առաջնորդեց այն սենեակը, ուր զաւակները ուրախ խաղում էին: Ով էր տեսել Պետու տանը ծառայ, բայց հիմա երկու երեքը կոնքերը վեր բաշած իրանց տիրոջ հրաժանին էին սպասում:

Դիւղի մեծ ու փոքր արմացել էին Պետու բաղդի փոփոխութեան վրայ. աւելի շատ նրա պարտատէրերը, որ այժմ ամաչում էին թէ վրէժն նայեն: Պետին ամենին կանչեց, իրանց հաշիւը վճարեց ու այսպէս յանդիմանեց.

— Պորհուրդ եմ տալիս, այսօրուանից թողէք ձեր վաշխառութիւնը. վայ ձեր օրին, եթէ դարձեալ մէկ չքաւորի զբնել էք. ձեր տեսած ժամանակը գնացել կոպիտ ուժի բան չկայ. այժմ արդարութիւնը և հալալ քրտինքը պէտք է իշխէ և իրաւունք բանացնէ ամեն տեղ: Ով ուզում է ինձանից բարի լոյս լսի, թող խղճով կառավարուի:

Ամենն էլ խոր գլուխ տուին Պետուն, որովհետեւ գիւղի ամենահարուստն էր: Ծառաները եկան դաշտերի բերքերի մասին կարգադրութիւն լսելու: Հրամայեց նոր ամբարներ շինել տալ, որ հացահատիկները ժողովի, ձմեռը չքաւորներին բաժանելու համար: Այդպէս էլ արեց բարեգութ Պետին. ուստի անունը տարածուեց շուտով իւր գիւղից էլ շատ հեռու:

Նրա դուռը մէկ էր, եկողը քսան. ամենն էլ լիառատ ստանում էին ուղածները ու նրա որդեկերանց արեւշատութիւն մաղթելով գնում:

Պետին ճարտար լեզու ունէր. ժողովի, հրաւերքի մէջ պատուաւոր տեղը նրան էին տալիս: Հասարակութիւնը նրա սրտացաւութիւնը տեսնելով մի քանի ամսէն վրա ընտրեց գիւղի տանուտէր: Պետին փող ու մշակներ ժողովեց, կիսաքանդ ժամը շինեց. սիրունացրեց. տէրտէրներին էլ պատուիրեց, որ պարապ սարապ ման չըգան. ամեն մի կիւրակէ քարոզ խօսեն, ժողովրդի պարտքը հասկացնեն: Ետոյ պատրաստութիւն տեսաւ, ուսումնարանի շէնք կանգնացրեց, որ գիւղի երեխէքը կարդան, մարդ դառնան: Օր օրի վրայ Պետին աւելի հարուստ, աւելի անուանի դարձաւ. ով ասես գիւղում նրանից վախում պատկառում էր. բայց Եղսոյի սիրտը դրանով գոհ չըմնաց:

— Այ մարդ, փառահեղ ծերը, որի մասին պատմում ես, իսկական Աստուած է եղել, նրա կարճ օրհնանքով յանկարծ հարստացար ու այնքան օգուտներ տուիր քո հասարակութեան:



Մի անգամ սիրտ ես արել, ցաւերիդ դարման խնդրել. արի գնա կուշտը, արած բաներիդ հաշիւը տուր ու վերջը այնպէս բան ուզիր որ մուննաթն աժենայ:

— Այ կնիկ. լաւ խորհուրդ է, կը գնամ, սրտիս մեծ փափազը կը յայտնեմ տեսնեմ ինչ կասի:

Տանուտէր Պետին գնաց ծեր Աստծուն գտաւ, խոնարհ գլուխ տալով իւր արածները միառմիասնց, Աստուած հարցրեց:

— Այժմ ուզելիքդ ինչ է, Պետի:

— Տէ՛ր. դու տեսար թէ տուած շնորհդ ինչպէս վայելուչ գործ դրի. Տանուտէրի պաշտօնում այդպէս էի. եթէ գաւառի գլխաւոր լինեմ, կուտս աւելի երկար կը լինի, զօրութիւնս աւելի շատ. կարող եմ անթիւ գիւղերի ցաւերը հոգալ:

— Ուզածդ մեծ բան չէ, Պետի, կամենում եմ որ դու լինես գաւառի գլխաւոր, գնա կառավարի, հովանիս քեզ վրայ:

Այս օրհնանքը լսելով Պետին երկրպագեց Աստծուն ու գոհ սրտով գնաց դէպ իւր գիւղը: Դեռ ճանապարհի կիսումին էր. տեսաւ առաջը անթիւ ձիաւորներ լոյս ընկան. եկան ու խոր գլուխ տուին իրեն իրանց մեծաւորի: Պետին իւր վրայ նայեց. տեսաւ հագուստը փոխուել, գաւառապետի կերպ է առել, զարմացաւ իւր բաղդաւորութեան վրայ, բայց զարմանքը իւր համագիւղացիներն էր, երբ տեսաւ մի ժամանակուայ գլխի Պետուն գաւառապետի փառքով գիւղը մտնելիս: Անիրաւ հարուստների թուքը երկիւղից կպաւ: Պետին գաւառի վաշխառուներին ժողովեց բանտարկեց. պատուիրելով՝ ինչ որ աղքատներից խլել էք, մինչև ձեր կամքով չը վերադարձնէք, չէք արձակուիլ: Ձիաւորներով գնաց գաւառի գիւղերը ման գալու: Մէկը գնում էր առջևից ու յայտնում ժողովրդին. ով ասելու խօսք ունի, կարող է համարձակ մօտենալ գաւառապետին: Մարդ թէ կնիկ գալիս էին, իրանց ցաւը ասում ու օգնութիւն ստանում: Աւելի շատ պաշտպանում էր հալալ քրտինք սիրողներին. աւագակ մարդ չմնաց, ամենն էլ տուն նստած հանգիստ կառավարում էին:

Պետին դառաւ ողջ գաւառի հայրը. ամենի հոգսը քաշում էր հայրաբար: Այնպէս յարգուեց ու սիրուեց, որ հեռու փողոցի ծայրին տեսնելիս բոլորը ոտի էին կանգնում, գլուխ տալիս: Այնքան էին գովում, որ ետ պատմել չի լինիլ. ինչքան էլ բերած ընծաները ետ էր տալիս, բայց երախտագէտները լցնում էին նրա տունն ու դուռը: Նրա փառքին նախանձողները գոչում էին.

— Երանի Պետուն, երանի նրա արդարասէր հոգուն:



Բայց տես, որ այս փառքի ու վայելչութեան մէջ նդսօն իւր վիճակով գոհ չէր:

—Այ մարդ, սկզբից չպէտք է համարձակուէիր աստծուն նեղութիւն տալ, հրը նրա առաջ բերան բաց արիր, այնպէս բան կը խնդրէիր, որ գլխացաւանք տալն աժենար: Գաւառի պետ դառնալը հասարակ բան է, ամենայն մահկանացու կարող է այդ աստիճանը ձեռ բերել առանց քու չափ արդարասէր լինելու: Ուրիշ բան է, եթէ Աստուած քեզ մեր աշխարհի իշխան կարգէր. բոլոր գաւառապետները քո իրաւունքի տակ լինէին ու քու սիրուն ծրագիրները կատարէին: Անկասկած դրախտ կը դառնար մեր աշխարհը, որ այսպէս տառապում է եսպաշտ, կեղծաւոր թագաւորի շնորհով. դու խտրութիւն չէիր դնիլ հրպատակներդ մէջ. լացն ու հառաչը որ այժմ գաւառներում փոքր ցեղերի բերաններից լսւում են, ծիծաղ ու խնդում կը դառնար, մարդիկը եղբօր պէս կապրէին...

—Նդսօ, կանչեց գաւառապետ Պետին, հրեշտակի մտքեր են բղխում քու բերանից. իմաստուն խորհուրդներ ես տալիս ինձ: Նրանի թէ ամեն մի կնիկ իւր մարդի հետ այդպէս համերաշխ գնայ, ոնց որ դու ես բարութեան ճանապարհին ինձ հետ գալիս. քու փափագը իմ փափագն է:

Այս ասեց Պետին ու մի խումբ ձիաւորներով շրջապատուած գնաց ծիր Աստծուն փնտռելու: Գտաւ փառահեղ աթոռի վրայ բազմած. առաջը չոքեց, իւր գործունէութեան համառօտ հաշիւը տուեց: Աստուած ժպտաց արդարասէր Պետու խոնարհութեան վրայ, ասեց.

—Պետի, գոհ եմ քեզանից, որ քիչ ես խօսում և արածներովդ չես պարծենում: Անթիւ գովասանքներ են հասել ինձ քու արդար վճիռների մասին, ապրես, որ հասկանում ես պաշտօնդ սրբութիւնով կատարել: Կարելի է, նոր փափագ ունես սրտումդ, ասա տեսնեմ:

—Բարերար և իմաստուն Աստուած, դու ինքդ լաւ գիտես սրտինս. էլ ես լ՞նչ ասեմ, պատասխանեց Պետին քաշուելով:

—Ճշմարիտ է, ես գուշակում եմ փափագդ ու կատարելու եմ. հաստատ իմանալով որ այս նոր պաշտօնն էլ այնպէս անշահաւէր հոգով պէտք է վարես, ինչպէս տանուտէրի ու գաւառապետի պաշտօնները: Տեսնում եմ որ պարծենալու համար չես պաշտօն խնդրում, այլ ժողովրդին բաղդաւորեցնելու: Օրինում եմ քեզ. գնա եղիր ողջ երկրի իշխան և կառավարիր արդարութեամբ. իմ հովանին քեզ վրայ: Բայց տես որ երկար



մնաս այդ նախանձելի պաշտօնում և վայելես արժանապէս:

Այս խօսքի վրայ մի վայրկեան Պետին գլուխը խոնարհեց որ երկրպագի. բարձրացրեց աչքերը ու դարմացաւ.— փառահեղ աստուածը չկար. նրա տեղ թագաւորական պալատ էր կանգնած: Պետին այդ յանկարծակի փոփոխութիւնից շմուած գլուխը բռնել էր, որ վէր չընկնի: Ետոյ մտաւ դահլիճ, ուր աջ ու ձախ նազիր, վեզիր, պալատականներ խոր պատկառանքով շար ընկած նրա հրամանին էին սպասում: Պետին նստեց ոսկէգօծ դահլի վրայ, զեկուցումներ լսեց, իւր կողմից հրահանգներ տուեց, ամենից խիստ հաշիւներ պահանջելով ահ ու երկիւղի մէջ զցեց: Օր, շաբաթ անցնելուց վերջը ամենն էլ նկատեցին, որ այս նոր իշխանը ժողովրդի սրտիցն է ջուր խմում, նրա բարեկեցութեան համար հոգում: Սկսան օրհնել ու երանի տալ թագաւոր Պետուն: Այս խօսքերը լսելով չէր փրւում, այլ մխիթարւում էր որ իւր սուրբ պարտականութիւնը կարողանում է կատարել: Միշտ այն էր մտածում, որ իւր ամեն մի հպատակը ապահով վիճակ ունենայ, վաշխառուների ճանկից ազատ լինելով իւր օրը մթնացնի այնպէս, ինչպէս իւր ընտանիքին շահաւէտ է:

Յայտնի չէ թէ քանի տարի տևեց, միայն որոշ ժամանակից ետ արդարասէր Պետին իւր աշխարհը այն վիճակին հասցրեց, ինչպէս իւր սիրտն էր ուզում: Իւր գործունէութիւնը տօնելու համար մի օր մեծ հրաւէրք սարքեց, իւր ստորադրեալներին պատուեց, արիաջանութիւնը գովելով շքանշաններ բաժանեց:

Այդ երջանիկ օրուայ իրիկնադէմին, երբ հիւրերը ցրուել էին, թագաւոր Պետին թաւշէ բազմոցի վրայ թիւնկ տուած, վեր ու դեր էր անում իւր նախանձելի դրութիւնը և իրաւ ամենաերջանիկ մարդը հտմարում: Վերջը նկատելով որ այս բուրբ Աստծուց է ստացել, ուզում էր բարձրաձայն փառք տալ, յանկարծ մի ինչ որ ցուրտ առարկայ դիպաւ իւր վզակոթին: Խիստ ցնցուեց իշխան Պետին ու ձեռը տարաւ ծոծրակը, որ անախորժութիւն պատճառող իրը հեռացնի և ինչ շօշափեց... ամառ... մի լպրծուն գորտ: Թագաւոր և շինքին լպրծուն գորտ, անասելի կերպով զգուեց ու այդ զգուանքից վեր թռչելով թագաւոր Պետին դառաւ նորից անճար Պետի, այսինքն քաղցր քնից զարթելով, աչքը բաց արեց ու իրան տեսաւ ընկուղի ծառի տակ մեկնուած: Կոկոսն արարածը չբռնուեց— ուստոստելով մտաւ կրկին ջաղացի առուն: Իսկ Պետին մինչև սրտի խորքը դառնացած կանչեց.



—Ա՛խ, նզովեալ գորտ. անիրաւ մարդկանց չարութիւնը քիչ էր, որ դու էլ սողուն տեղովդ եկար բաղդիս նախանձեցիր:

Առանց աչքերը բանալու ձեռը քնաթաթախ տարաւ գըլխատակի քարը շօշափեց ու ասեց.

—Մի վայրկեան առաջ պառկած էի թանկագին բազմոցի վրայ, իսկ այժմ ցեխոտ առուի ափին. ի՞նչ եղան պալատս, փառքս ու հպատակներս. միթէ դրանք սուտ բաներ էին կամ այն բոլոր վայելչութիւնը երազ էր: Ա՛խ, գարշելի գորտ, ինչո՞ւ փախցիր ձեռէս այն անուշ աշխարհը:

Գլուխը չոր քարին սեղմելով սկսեց փակ աչքերով աղերսել.

—Ողորմած Աստուած, ես իմ կամքով չթողի քո երջանիկ աշխարհը. մեղաւորը տխմար գորտն էր, որ առուի ափերը թողած եկել էր վզիս թառ եղել: Աղաչում եմ, շնորհ արա. մի քիչ էլ վայելեմ քու պարգևած իշխանութիւնը. հազիւ աշխարհը կարգն եմ գցել:

Երեւի քունը կիսատ էր. կրկին մտաւ քնի երջանիկ աշխարհը: Նրա անակնկալ անյայտանալու պատճառով մեծ անհանգստութիւն էր տիրել պալատում: Հենց որ Պետին կրկին երեւաց, պալատականներ, ժողովուրդ՝ ամենն էլ բարի գալուստ մաղթեցին: Պետին հոգու մէջ ցնծում էր լսած ովսանաների վրայ. թագունի Նղսօն և թագաւորազն զաւակները մասնակցում էին նրա հրճուանքին:

Այս ուրախ, բաղդաւոր միջոցին Պետին մի թունդ ցաւ զգաց աջ կողքում. մօտը մարդիկ կային. ամաչեց ցաւի մասին խօսել, ձեռով շփեց որ անցկենայ: Երկու վայրկեան չանցած միւս կողքին ծակոց զգաց. կասես մի կոշտ բանով նրան խփեցին: Այս անգամի մղկտոցը տւելի խիստ էր. բայց փորձեց դարձեալ նկատելի չանել թէ ինքը ցաւ է զգում:

Բայց չէ, նրա ջանքերը զուր անցան ցաւը մեղմացնելու համար: Պետին պարզ նկատեց որ իրան խփող կայ. հարուածները անողորմաբար կրկնւում էին: Ցաւն ու կսկիծը խիստ էին, էլ հնար չուէր դիմանալու: Երանելի աշխարհից ուշադրութիւնը ակամայ հեռացնելով փոխուեց դրսի աշխարհը-ցաւի ու հեծեծանքի հովիտը:

Վա՛յ նրա աչքերին. ինչ որ նա տեսաւ, գորտից էլ վատթար արարած էր: Իւր պարտատէրերից ամենաչարագոյնը, անասուած Հանէսն էր հոգէառ հրեշտակի պէս առաջը կանգնած: Մաղձոտ դէմքով գոռում էր.



— Խողի տղայ, խոզ, քու ետնից մանկալով, հարցնելով բեղարեցի. գիւղամէջից այս ուր ես փախել, ծառի շուաքում հանգիստ մեկնուել: Պարտապան մարդը կըքնի: Այնպէս խոր ես մրափել, քացիներն էլ շուտ չեն դարթեցնում: Փողիս կանխիկ շահ չես տուել քսան տարուայ մէջ. մշակութիւնով էիր վճարում. այժմ այդ էլ չես ուզում, ծոյլի պէս եկել ես քնել: Ձէ, էլ այսուհետեւ քեզ խնայողը չես. վեր կաց գնանք տանուտէրի կուշտը. մինչև փողս իրան շահով չըվճարես, ձեռէս չես ազատուիր:

Այս ասում էր վաշխառու Հանէսը ու անճար Պետու օձիքից բռնած գլուխը մէջքը անողորմ վեր ջարդում: Աբուռով Պետին թագաւորութիւնից ընկած, ամօթից չգիտէր ինչ անի: Աչքերը ամուր փակած, դէպի քնի երջանիկ աշխարհը ճարահատ գոռում էր.

— Փառնանդ աստուած, ինչպէս այս իրական աշխարհի դառ փորձը ցոյց է տալիս, ամենն էլ երազ են եղել՝ թէ պարտքից թափուելս, թէ տանուտէր ու դաւառապետ դառնալս, թէ պալատում թագաւորավայել ապրելս ու ողջ աշխարհին հրամաններ տալս: Ա՛խ ու վախ... վաշխառու արարածը այժմ գլուխս ջարդումէ... Ողորմած Աստուած, եթէ այնքան բաները դժբաղդաբար երազ էին, չի կարելի, այնպէս անես, որ այս անգութ, անիրաւ ծեծն էլ երազ դառնար... Դէ, թէ արդարադատ ես, այդպէս արա:

ՄԽԻԹԱՐԻԿ

1905 Մայիս